

III. ORSZÁGOS TRITIKÁLE NAP, SZARVAS

A TRITIKÁLÉ, MINT SZILÁZSALAPANYAG

Dr. Orosz Szilvia
Állattenyésztési Teljesítményvizsgáló Kft.

Idén harmadik alkalommal rendezték meg az Országos Tritikále Napot, 2017. május 25-én a Szent István Egyetem Gazdasági, Agrár- és Egészségtudományi Karán, Szarvason. A rendezvény széles összefogással valósult meg. Négy cég példaértékű együttműködésével: a Gabonakutató Nonprofit Kft. (Szeged), a Kruppa-Mag Kft. (Kisvárdá), a Mezőmag Kft. (Szarvas) és végül, de nem utolsósorban a Tessedik Campus (Szarvas) volt a szervező.

Miért most, miért itt és miért mi rendezünk Tritikále Napot? Talán nem tudják, de tritikálé nemesítésben jók vagyunk, világviszonylatban is. Az első tritikálé (búza-rozs hibrid) előállítását *Wilson* angol botanikus nevéhez fűződik 1875-ben. Az általa előállított hibrid azonban meddő volt. Az első termékeny hibrid előállítását *Rimpau* német növénynemesítő nevéhez köthetik 1890-ben. Ezek után sok kutató és nemesítő foglalkozott a tritikáléval a világ számos táján. A helyes út a *Triticum durum* (vagy *T. turgidum*) búza és a rozs hibridizációján keresztül vezetett, amelynek eredménye a primer hexaploid (6n) tritikálé előállítása. A magyarországi tritikálé nemesítés úttörője *Kiss Árpád*. Az ő nevéhez fűződik a világon elsőként a *szekunder hexaploid tritikálé fajták* előállítása (1968, T-57, T-64). Majd utasításra a nemesítési anyagok átadásra kerültek a lengyeleknek és ezután hosszú szünet következett a magyar nemesítésben. Kruppa József professzor úrnak sikerült a nemesítését újraindítani a 80-as évek végén Kisvárdán, majd Szegeden (*Bóna Lajos, Pauk János*), Martonvásáron (*Láng László, Bedő Zoltán*) és Karcagón is elkezdtek újra a nemesítő munkát.

A tritikálé figyelmet érdemlő takarmány- és élelmiszer-növényünk.

Dr. Futó Zoltán köszöntötte a közel 60 résztvevőt, akik között volt nemesítő, növénytermesztő, de tehenészetben dolgozó állattenyésztő is! A nagyhírű Tessedik Kar Szarvason nemcsak házigazdája volt a napnak, de saját maga is érdekelt a témában, mert jelenleg is folyik egy kisparcellás hozamkísérlet két tritikálé, egy rozs, egy tritikálé+őszi zab, egy tritikálé+olaszperje és egy tirtikálé+borsó vizsgálatával. Az első eredményeket már közzé is tették.

Szarvasi kisparcellás kísérlet 6 kezeléssel, hozamvizsgálat közben (dobókeret), április 26-án

Ezt követően Lukács József igazgató úr (NÉBIH) a különböző gabonafajták hazai elterjedéséről beszélt. A 2016. évben közel 1 millió ha búza mellett, 33 ezer ha rozsunk volt, 235 ezer ha őszi árpánk és 111 ezer ha tritikálénk. A rozs esetében a 33 ezer ha szemes (abráktakarmány és malomipari étkezési) hasznosítás mellett jelentős a zöld növényként betakarított tömegtakarmányvonal. Nincsenek hivatalos adataink, de közel 25 ezer hektárra tehető a korai betakarítású,

tömegetakarmányként hasznosított rozs termőterülete (összehasonlításként: a silókukoricáé 71 ezer ha volt 2016-ban). Őszi tritikáléból 19 fajta van bejelentve Nemzeti Fajtajegyzékben hazánkban, ebből 10 magyar (GK Rege, GK Szemes, GK Maros, Hungaro, Mv Sámán, Mv Talentum, Mv Talizmán, Dusi, Szabolcs, Szilaj) a többi külföldi fajta. A hazai fajták adják a termőterület 48%-át, de 21%-ban lengyel és 18%-ban román vetőmag is van hazai földben. Jelenleg egy tavaszi tritikálénk van hivatalosan jegyezve, és ez magyar (GK Idus).

Jómagam a tirtikálé szilázsként való hasznosításáról beszéltem az állattenyésztő szemszögéből. Takarmányként is 'többfunkciós'. Hozamában és táplálóértékében vetekszik a rozssal április végén-május elején, de tejesérésben is betakarítható növények részére, sőt a szemtermés is lehet jó árualap. Hozzá kell tenni, hogy kicsit 'kényelmesebb' növényről van szó, mert lassabban öregszik, mint a rozs. A korai rozs után betakarítva pedig csökkenthetjük az időjárásból adódó kockázatot, valamint melegebb időjárási körülmények között lehet fonyasztani. A betakarítási ablak tehát nagyobbra nyitható. Beszámoltam a 2016-ban, Iregszemcsén és Szarvason elvetett kisparcellás kísérlet kezdeti eredményeiről. A 6-féle kezelést a kalászhányás előtti állapottól kísérjük végig a tejesérésig két termőhelyen. Hetente vizsgáltuk és még mindig vizsgáljuk a hozamokat. A kritikus időszakokban (kalászhányás környékén és tejesérésben) mérjük a táplálóanyag-tartalmat, valamint az emészthetőséget. **A tritikálé (Hungaro és KV 119 fajtajelölt) kiváló hozamokat biztosított, elértük mindkét termőhelyen a 20 tonna szilázs/ha hozamot május 3-án, kalászhányás elején (7,0-7,7 tonna szá./ha Iregszemcsén és 7,5-7,8 tonna szá./ha Szarvason). Ekkor még 70% felett volt a rostemészthetőség és 400 g/kg szá. felett az emészthető rosttartalom! Tehát igaz, hogy lassabban öregszik, mint a rozs, mivel egy későbbi fenológiai fázisban (már látszott a szálfka) is jó emészthetőséggel bizonyított. A Ryefood rozshoz képest két tritikálé fajtaival 7 nappal később hasonló hozamot kaptunk és hasonló volt az emészthetőség is (május 2-3.). Egy hét tavasszal sokat számít: kisebb az időjárási kockázat, a fonyasztás időtartama rövidebb lehet, a 35% szárazanyag-tartalom elérése könnyebb.** A probléma annyi, hogy összeérhet a lucerna betakarításával és rövidebb tenyészidejű kukoricát kell utána vetni. **Ezért kell minél többet megtudnunk erről a növényről, hogy helyesen és reálisan ítéljük meg a jelentőségét, a lehetőségeit és a helyét a hazai takarmánynövény-termesztésben.**

Dr. Bóna Lajos igazgató úr és vezető nemesítő (Szeged) a tritikáléről, mint sokoldalú, erős és ellenálló növényről beszélt. Jól tűri a hősokkot, a szárazságot, de még víz alatt is kibír egy hetet, újrasarjad, egyes aminosavakban gazdagabb, mint a búza (+10-15% lizin, metionin és treonin) és még nincs is vége a sornak.

A szünetben Szögedi rozsbúzából készült Borzas Katát, rétest és Hungaro durumrozsból készült pogácsát és

kenyeret kóstoltunk. A tirtikálé kiváló étrendi hatású, de ennek ellenére át kellett keresztelni. Most rozsbúza és durumrozs néven fut, hogy a hazai fogyasztók ne utasítsák el, mint takarmányt. A tritikálé rostban gazdagabb, mint a búza, kicsit édeskes, ezért kevesebb cukrot adnak hozzá a pékek. De még nem tudunk eleget róla.

Dr. Bóna Lajos igazgató, vezető nemesítő (GK Szeged) bemutatja fajtaikat (GK Maros és GK Szemes)

A szünet után Kruppa professzor úr beszélt a rozs és tritikálé fajtáinak a szerepéről a hazai szilázs előállításban. Említette a klímaváltozásból adódó problémákat, amik megerősítik az őszi vetésű kultúrák jelentőségét a tömegetakarmány-termesztésben (téli csapadék hasznosítása). Bemutatta saját rozs, tritikálé és lucerna fajtáinak a gazdasági értékét és kísérleti eredményeit.

Iván Ferenc szaktanácsadónk nem egyedül érkezett, hozott magával egy 'barátot'. Cserépbén. Feri egy tavalyi díjnyertes rozsminta eredményeit mutatta be. A RockRiver laboratórium európai képvisellete látványos diagramokon jelezte, hogy milyen kiváló rozsszilázst tudunk csinálni itthon, ebben a kis országban. A mért paraméterek messze jobbak voltak, mint a nemzetközi standardok.

Az előadásokat a Mezőmag Kft. ügyvezetője, Gázsó János zárta, cégük bemutatásával.

Sok kérdés sorjázott ezután. Agrotechnikai problémák, a direktvetés és a szántás kérdése merült fel, a tápanyag-utánpótlást boncolgattuk és a másodvetésű kukorica esélyeit taglaltuk. Nagyon aktív volt a hallgatóság.

Prof. Kruppa József nemesítő bemutatja a Hungarot és az új fajtajelöltet (Dimenzió)

Majd 'lóra pattantunk' és megnéztük a bemutatóteret Szarvas határában (Mezőmag Kft.), ahol 6 tritikálé kultúrát csodálhattunk meg. Szép erős állományokat láttunk, jelentős habitusbeli különbségekkel (szemes, nagy zöldhozamú, a késői vetést jól bíró fajta stb.). Mivel a bemutató május 25-én volt, a látott növények már nem alkalmasak a korai betakarításra (kalásztoltak, virágzás elején) és még nem érték el a tejesérést, vagy a szem telítődését. De a táblák egyöntetűsége, egészsége és hozama meggyőző erejű volt.

Az ebédet a Régimódi étterem költöttük el. Aki ismeri ezt az éttermet, az tudja, hogy éhesen innen nem távozik a vendég. A hazai ízek hosszan marasztalnak. És csak azok mennek el 'szomjasan', akik messzire mennek...

Eredményes napot zártunk. Több tudományterület találkozott, együtt voltak a nemesítők, a növénytermesztők és az állattenyésztők. A nemesítők köreiből most lett először részleteiben bemutatva a tritikálé, mint tömegtakarmány. Mi állattenyésztők, takarmányosok pedig sok újat hallhattunk erről az érdekes és sokat ígérő növény múltjáról és jelenéről. Tanulságos volt látni, hogy békésen beszélgettek egy asztalnál a konkurens nemesítő cégek és a növény népszerűsítése érdekében összefogtak.

Sok sikert kívánunk a nemesítőknek, hogy sok éves munkájuk termőre forduljon, lehetőséget a fajtajelölteknek, és elégedett állattenyésztőknek a fajtáknak a termőterület növeléséhez.

- Levezető elnök: Dr. Futó Zoltán mb. dékán SZIE GAEK
10.00 Köszöntő - Dr. Futó Zoltán mb. dékán, SZIE GAEK
10.05 A tritikálé termesztés biológiai alapjai
Lukács József elnökhelyettes, igazgató - Nébih
10.20 Gabonaszilázsok és a tritikáléban rejlő lehetőségek
Dr. Orosz Szilvia egyetemi docens, takarmányanalitikai igazgató - Állattenyésztési és Teljesítményvizsgáló Kft.
10.40 A tritikálé nemesítés irányai és eredményei a Gabonakutatóban - *Dr. Bóna Lajos igazgató, vez. nemesítő - Gabonakutató Kft., Szeged*
11.00 Szünet (Szögedi rozsbúza és Hungaro durumroz kóstolás)
11.10 A Kruppa-Mag Kft. rozsa és tritikálé fajtái a hazai szilázs előállításban
Dr. Kruppa József ügyvezető, nemesítő - Kruppa-Mag Kft., Kiszvárd
11.30 Felkért hozzászólók, (Iván Ferenc szaktanácsadó)
11.50 Amit a Mezőmag Kft.-ről tudni illik
Gazsó János ügyvezető - Mezőmag Kft., Szarvas
12.20 *Utazás a fajtabemutató helyszínére (Szarvas, Orosházi út mellett - a Mezőmag Kft. területére)*
12.40 Fajtabemutató és agrotechnika kísérlet - Bóna L., Kruppa J., Futó Z., Ifj. Kruppa J.

Virágzás állapotban 2017. május vége - nem optimális állapot szilázskészítésre.